

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-66-07>
УДК 336.71

Наталія Петрівна Погореленко*

доктор економічних наук, професор
pogorelenko.n.p@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9815-9818>

Ольга Вікторівна Глущенко*

доктор економічних наук, доцент
Olhahlushchenko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5856-3373>

* Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

**СУТНІСНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»
В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ ТА СЕКТОРАЛЬНОГО ПОДІЛУ ЕКОНОМІКИ**

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності підвищення ефективності регуляцій щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи шляхом проведення теоретичного аналізу понять «банківська система» та «банківський сектор». Це передбачає, насамперед, важке врахування застосовуваної термінології, оскільки саме належне теоретичне підґрунтя дозволяє не лише визначити, а й докладно охарактеризувати сферу та напрями проведеного дослідження, конкретизувати його головну мету та основні завдання.

Важливість даного дослідження пов'язана з тим, що саме банківська діяльність суттєво впливає на інші складові економічної системи, бо визначає координацію вагової частки руху фінансових потоків між суб'єктами господарювання. Причина: так або інакше дослідникам доводиться відмічати розгалуженість та обсяги такої діяльності із урахуванням окремого банку або їх деякої сукупності, де зокрема застосовуються такі поняття, як «банківська система» та «банківський сектор».

Виявлено, що на рівні таких ознак, як перелік інституціональних елементів досліджуваних угруповань та врахування системного підходу до поєднання окремих елементів, суттєвих відмінностей між досліджуваними дефініціями не спостерігається. Це дозволяє говорити про тождність їхнього змісту.

При цьому, розбіжності у теоретичному розумінні сутнісної змістовності цих понять за критерієм структурної організації банківського сектору та банківської системи, їх підпорядкованості вищестоящим системам з приводу встановлення економічної взаємодії між різними суб'єктами господарювання та, відповідно, до різновидів і типів сформованих управлінських впливів – підтверджують проблематику питань, які стосуються розгляду банківської діяльності з погляду низки банків або секторального врахування окремих видів економічної діяльності загалом. Зокрема, чітко не визначається підпорядкованість елементів; для банківської системи характерна інституціональна й системна побудова з множиною структурних одиниць та зв'язками між ними.

Ключові слова: банківська система, банківський сектор, системний аналіз, секторальний поділ, фінансова стабільність, управлінські впливи.

JEL Classification: E42; E59; G21.

Як цитувати: Погореленко, Н. П., & Глущенко, О. В. (2023). Сутнісне розуміння поняття «банківська система» в контексті системного аналізу та секторального поділу економіки. *Соціальна економіка*, 66, 60-70. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-66-07>

In cites: Pohorelenko, N., & Hlushchenko, O. (2023). Essential understanding of the concept "banking system" in the context of system analysis and sectoral division of the economy. *Social Economics*, 66, 60-70. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-66-07> (In Ukrainian)

Вступ. Дослідження та аналіз ключових показників функціонування банківських установ та напрямів їх подальшого розвитку об'єктивно передбачає виважене врахування, насамперед, застосованої терміноло-

гії. Відтак, на перше місце, навіть, у питаннях практичного спрямування, виходять відповідні теоретичні узагальнення та виваженість їх застосування.

Важливість уточнення цих теоретичних

питань підсилюється значущістю банківської діяльності, яка суттєво впливає на всі складові економіки країни, бо визначає координацію значної частки руху фінансових потоків між різними суб'єктами господарювання.

Відмічене вище й обумовило вибір напряму дослідження, її актуальність та значимість як у теоретичному, так і практичному напрямках.

Мета дослідження – розвиток теоретичних підходів до тлумачення поняття «банківська система» завдяки виділенню загальних рис (за переліком інституціональних одиниць та врахуванням системного підходу) та відмінностей (структурна організація, підпорядкованість вищестоящим системам, різновиди та типи регуляцій). В межах досягнення основної мети дослідження виокремлено наступні завдання:

- довести синонімічність понять «банківська система» та «банківський сектор» як об'єкта системних досліджень та з урахуванням інституційної ознаки;

- визначити різновиди методів управління, що застосовуються до банківської системи та банківського сектору.

Предмет дослідження – сутнісне розуміння поняття «банківська система» в контексті системного аналізу та секторального поділу економіки.

Об'єкт дослідження – фінансова система суспільства.

Огляд літератури. Дослідження визначених теоретичних питань зумовлена наявністю проблем в економічній і фінансовій сферах, де перш за все, варто виділити проблематику банківської діяльності. Це пов'язано з тим, що банківська діяльність суттєво впливає на інші складові економічної системи, бо визначає координацію вагомої частки руху фінансових потоків між суб'єктами господарювання.

Варто зазначити, що так або інакше дослідникам доводиться відмічати розгалуженість та обсяги такої діяльності із урахуванням окремого банку або їх деякої сукупності, де зокрема застосовуються такі поняття, як «банківська система» та «банківський сектор».

При цьому має місце неоднозначність у визначеннях розгалуженості та обсягів банківської діяльності при розгляді різноманітних теоретичних та практичних питань. Це пов'язано з тим, що банківській діяльності, зазвичай, притаманний двоїстий характер, де банки можуть виступати як у ролі мікроекономічних агентів, так і у ролі найважливішої частини фінансової системи країни.

Та особливо це стосується проблематики тих питань, які стосуються розгляду банківської діяльності з погляду низки банків або секторального врахування окремих видів еконо-

мічної діяльності загалом.

Г. Т. Карчева (Карчева, 2012), при дослідженні ефективності банків України, оперує поняттям «банківська система». При цьому, в обох випадках, дослідники оперують однаковим за змістом статистичним матеріалом.

Водночас з цим, О. Реверчук (Реверчук, 2009) досліджуючи банківський сектор в Україні, оперує двома поняттями «банківський сектор» та «банківська система», говорячи про синонімічність цих дефініцій.

Проте, можна вказати й на інші праці, в яких дослідники та науковці докладно обґрунтовують зміст та сутність поняття «банківська система» (приклад – роботи І. І. Д'яконової (Д'яконова, 2008), В.В. Масленнікова та А.Ю. Соколова (Масленнікова & Соколова, 2006), або навпаки – поняття «банківський сектор» (приклад – роботи Р.В. Алямкина (Алямкін, 2013)).

У закордонній фінансовій думці дослідження концентруються у річищі більш утилітарних напрямків. Марва Ельнахасс (Marwa Elnahass) та Ву Куанг Трін, Тенг Лі (Vu Quang Trinh, Teng Li) досліджують глобальна банківську стабільність у світлі спалаху Covid-19, відзначаючи негативний вплив пандемії на банківські системи країн світу (Elnahass, Trinh, & Li, 2021). Лаевен Л. (Laeven L.), Валенсія Ф. (Valencia F.) розглядають банківські системи країн у світлі системних банківських криз, охоплюючи великий проміжок часу з 1970 по 2017 років (Laeven, & Valencia, 2020). Кандзі Кітамура (Kanji Kitamura) окреслює перспективи майбутньої інтеграції фінтех у банківську систему Японії, відзначаючи, що колективіські засади японської культури дадуть змогу адаптуватися до змін її банківській системі (Kitamura, 2020). У цьому ж ключі проведено дослідження Анджана Такора (Anjan V. Thakor), який вбачає підричний потенціал фінтеху у розвитку платіжних систем, що значним чином вплинуть на як банківську систему так і на монетарну політику (Thakor, 2019). Пунам Гарг із групою дослідників здійснює оцінювання очікуваних переваг від впровадження технології блокчейн у банківському секторі (Garg, Gupta, Chauhan, Sivarajah, Gupta, & Modgil, 2021). Проте глибокого теоретичного дослідження щодо сутності понять «банківська система» та «банківський сектор» на тлі процесів, що відбуваються не проводиться.

Таким чином, існує певна невизначеність у розумінні та виділенні проблемних аспектів відповідного теоретичного розгляду та узагальнення відносно понять «банківський сектор» та «банківська система».

Зазвичай поняття «банківська система» характеризується як об'єкт системних дослі-

джень. Це пов'язано з тим, що однією із компонент даного словосполучення є «система», яку найчастіше трактують як сукупність взаємопов'язаних елементів, єдність якої виражається в інтегральних властивостях та функціях, що визначаються взаємодією елементів. Тому при визначенні поняття «банківська система» досить часто враховують особливості функціонування економічних систем та визначають її як:

- сукупність банківських установ, які займаються банківською діяльністю на постійній професійній основі, взаємодія між якими та навколишнім середовищем породжує самостійну багаторівневу економічну структуру для досягнення єдиної мети функціонування (Онищенко, 2008);

- динамічну та цілеспрямовану сукупність взаємопов'язаних банківських інститутів, які постійно розвиваються (Затварська, 2004);

- сукупність банків країни та їх філій, які функціонують у відповідному правовому полі, і систему відносин даних банків один з одним, зі своїми клієнтами, органами влади, іноземними структурами (Матвієнко, 2003, с. 172);

- упорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, що знаходяться між собою в стійких відносинах, що забезпечують їх функціонування і розвиток як єдиного цілого (Матвієнко, 2003);

- сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-фінансового механізму (Орлюк, 2003, с. 33);

- не просту сукупність окремих банків, а свідомо побудовану на законодавчій основі їх єдність з чітким визначенням місця, субординації та взаємозв'язків окремих її елементів та ланок (Савлук, Мороз, & Лазепко, 2011);

- комплекс різноманітних взаємопов'язаних банківських установ та їх властивостей, що мають різні форми власності, організаційно-правовий статус, напрями діяльності (Кириленко, 2010, с.353);

- внутрішню організовану цілісність, що поєднує взаємопов'язані елементи на підставі принципу забезпечення функціонування діяльності цієї системи (Савелко, 2011, с.44);

- складову фінансово-кредитної системи держави, взаємопов'язаними елементами якої є: центральний банк та інші банки, філії іноземних банків, банківські об'єднання, банківські спілки та асоціації, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Златіна, 2013, с.51).

Відмінністю наведених дефініцій є більш детальне розкриття складових, які розкривають сутнісну змістовність поняття «банківська система» та відповідне узагальнення на-

явних зв'язків між зазначеними складовими банківської системи. Це дозволяє говорити про важливість, насамперед, організаційної складової з точки зору змістовності визначення поняття «банківська система».

Ще раз наголосимо на тому, що ключовим мотивом розуміння поняття «банківська система» як об'єкта системних досліджень є наявність у словосполученні досліджуваної дефініції категорії «система» та необхідних умов для утворення системи, зокрема, наявність функцій та мети, елементів (більше двох) та взаємозв'язку між ними. Виходячи з цього, визначення поняття «банківська система» як об'єкта системних досліджень відбувається на інтуїтивному рівні.

З точки зору властивостей банківської системи, що утворюється, як вже було зазначено, внаслідок взаємодії її елементів, єдиної точки зору у роботах дослідників з цього питання досі не простежується, а їх перелік постійно доповнюється. Так, наприклад, І. І. Д'яконовою (Д'яконова, 2008) системні властивості банківської системи розділено на загально системні та індивідуальні. До першої групи властивостей автор включає цілісність, інтегративність, ієрархічність та цілеспрямованість, до другої – динамічність, активність, керованість, детермінованість, саморегуляцію, науковість та ймовірність. На думку Є. Мордань (Мордань, 2016), до загальносистемних властивостей банківської системи доцільно відносити: цілісність, ієрархічність, структурованість, обумовленість поведінки, емерджентність та комунікативність.

С. О. Хайлук (Хайлук, 2014, с. 192) серед найбільш важливих системних властивостей банківської системи виокремлює складність, цілісність та цілеспрямованість та зауважує на тому, що їй притаманна й непередбачуваність поведінки, циклічність розвитку, зворотний зв'язок.

У роботах Б. Адамик (Адамик, 2009), О.О. Затварської (Затварська, 2004), Т. А. Латковської (Латковська, 2008), В. Кириленка (Кириленко, 2010) також подається досить широкий перелік ідентифікаційних ознак, яким відповідає банківська система, зокрема:

- цілісність, структурованість, ієрархічність, взаємозв'язок системи із середовищем, наявність управляючого суб'єкта (Латковська, 2008, с.15);

- динамічність, самоурегульованість, керованість, наявність елементів, які спрямовані на єдність цілей, наявність специфічних властивостей, здатність до взаємозамінювання елементів (Савлук, Мороз, & Лазепко, 2011, с.354);

- керованість, цілісність, структурованість, цілеспрямованість та самоорганізація (ці властивості автор (Адамик, 2009) враховує

при визначенні поняття «банківська система»);

- структурність, ієрархічність, динамічність, наявність складних взаємозв'язків, нерегулярність впливу зовнішнього середовища та стохастичність у поведінці системи, наявність підсистем функціонального характеру та визначеної процедури прийняття рішень (Затварська, 2004).

З точки зору О. О. Грищенко та М. Й. Головки (Грищенко & Головка, 2012, с.133), до властивостей банківської системи доцільно відносити і «взаємопроникнення», відповідно до якої банківська система може успішно функціонувати тільки у випадку відповідності міжнародним нормам і правилам її структури, законодавчої та практичної діяльності.

Розгляд банківської системи, з точки зору особливостей системного аналізу, хоча і є переважним, однак дещо обмежує з'ясування сутнісного розуміння поняття «банківська система» на теоретичному рівні. Таке твердження базується на тому, що у наведених визначеннях поняття «банківська система» не менш важливе значення (щодо підкреслення системних зв'язків між окремими складовими банківської системи) відіграє й врахування окремих складових - банків. Враховуючи це, можна говорити також про доцільність визначення поняття «банківська система» з погляду інституціональної ознаки, де можна вказати такі узагальнення означеної дефініції, як:

- розгалужена сукупність банків, банківських інститутів та фінансово-кредитних установ, що підпорядковуються центральному банку та діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму (Костюченко, 1999);

- різного виду банки та інші фінансово-кредитні інститути, що функціонують в рамках єдиного законодавчого простору і спільної грошово-кредитної системи, інституціональна значимість якої визначається її ключовою роллю в системі фінансового посередництва (Латковська, 2008, с.133).

Доцільно підкреслити, що у представлених підходах до визначення змісту банківської системи виявлено тенденцію включення до її структури небанківських установ. Досить критично з цього приводу висловлюється О.В. Дзюблюк (Дзюблюк, 2002, с. 80), який акцентує увагу на неправомірності та некоректності віднесення до складу елементів банківської системи спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів. На його думку, за таких обставин відбувається штучне розширення меж банківської системи, що в такому разі прирівнює її до кредитної.

Якщо загалом говорити про інституційну ознаку (як інституції розглядають централь-

ний банк, державні, акціонерні та кооперативні банки, філії та представництва іноземних банків, банківські об'єднання, банківські спілки та асоціації, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Савелко, 2011), (Латковська, 2008), не акцентуючи увагу саме на розглянутих у (Грищенко & Головка, 2012), (Костюченко, 1999) визначень поняття «банківська система», на нашу думку, розкриття його змістовності лише з погляду інституційної ознаки є також обмеженим. Це обумовлено тим, що при розгляді поняття «банківська система», виходячи із наявних теоретичних узагальнень за даною тематикою, ми одночасно підкреслюємо як інституційну, так й системну ознаку цієї дефініції.

Більш того, розгляд поняття «банківська система» лише як об'єкта системних досліджень неможливий без врахування наявної множини тих інституційних одиниць, які визначають досліджуване поняття, де з погляду категорії «система» доволі важливими є наявні зв'язки між окремими інституційними одиницями цього утворення.

Важливо зауважити, що в науковій літературі зустрічаються й інші підходи до трактування поняття «банківська система», в тому числі й такі, що корелюють або об'єднуються із розглянутими вище.

Так, О.В. Дзюблюк (Дзюблюк, 2002, с. 79) з урахуванням своєї критичної позиції щодо неправомірності включення спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів до елементів банківської системи, усі підходи, що представлені у роботах дослідників, умовно поділяє на дві групи:

- перший підхід - банківська система як поєднання чинних у країні банків;
- другий – поєднання в межах банківської системи банківських та небанківських установ.

- Х.І. Качан (Качан, 2014, с.249) розмежовує три підходи до визначення поняття «банківська система»:

- інституційний (банківська система розглядається через сукупність інституцій);
- функціональний (при визначенні поняття увага акцентується на функціях банківської системи);
- системний (банківська система розглядається як ключова динамічна складова фінансової системи) підходи.

Є. Мордань (Мордань, 2016) розглядає банківську систему:

- в розрізі елементів, що її формують (мікрорівень);

- з точки зору притаманних їй системних властивостей та ефектів (макрорівень).

На основі поєднання функціонального та інституційного підходів Б. Адамик (Адамик, 2009, с.110) дає таке визначення поняттю

«банківська система»: це ієрархічно структурована та субординована цілісна сукупність банків, професійна діяльність яких відповідає законодавчо встановленим нормам і правилам, формуються та розвиваються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників протягом тривалого періоду часу в межах національної економічної системи.

З точки зору змістовного наповнення цікавими є визначення досліджуваного поняття, які представлені у роботах І. І. Благун (Благун, 2014) та В. В. Коваленко (Коваленко, 2015).

Зокрема, І. І. Благун (Благун, 2014, с.165) зауважує на тому, що банківська система є специфічною економічною та організаційно-правовою структурою, яка забезпечує своїми специфічними цілями, методами та інструментами функціонування грошового ринку та економіки загалом.

В свою чергу, з точки зору В. В. Коваленко (Коваленко, 2015), банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку та утворює більш загальне об'єднання – економічну систему.

Розглянуті визначення також відображують сутність поняття «банківська система», проте вони розкривають його з точки зору досить широкого підходу та в них бракує конкретизації з точки зору елементного складу системи.

Аналогічним чином можна дослідити й поняття «банківський сектор», що, зазвичай, робиться з точки зору секторального врахування дієвості та функціонування відповідних інституціональних одиниць. Як приклад, можна вказати розуміння поняття «банківський сектор» О. І. Барановського (Барановський, 2007), який визначає його лише як сукупність комерційних банків (без врахування головного банку країни).

З практичної точки зору, цей підхід має право на існування. Однак, у теоретичному плані, при визначенні взаємності та розбіжності між поняттями «банківська система» та «банківський сектор» врахування лише дієвості комерційних банків явно недостатньо. В цьому сенсі, раніше та надалі застосування терміну «комерційні» до банків визначається виключно на засадах загальних положень економічної теорії, де поняття «комерційні» розкриває природу та змістовність ведення банківської діяльності у ринковій економіці.

Можуть виникнути окремі питання щодо розгляду банківського сектору лише з погляду сукупності комерційних банків (без врахування головного банку країни) й для окремих практичних питань, де, насамперед, враховуються положення макроекономічної теорії розвитку країни та її економіки. Наприклад, можуть виявитися складнощі в частині роз-

криття дієвості банківського сектору без врахування обсягів рефінансування комерційних банків з боку головного банку країни, або при дослідженні питань кредитування органів влади тощо.

Протилежним аргументом до такого врахування може бути секторальний розгляд економіки з відповідним розподілом на державний сектор та підприємницький (який, у свою чергу, розділяється на фінансовий та нефінансовий сектори економіки) сектори.

Можна також визначити секторальний поділ економіки відповідно до гіпотези трьох секторів (первинний: видобуток сировини, сільське господарство, гірничодобувна, рибна та лісова промисловість; вторинний: промислове виробництво та будівництво; третинний: сфера послуг, освіта, туризм), де банківська діяльність відноситься до третинного сектору економіки.

В даному сенсі маємо об'єднання головного банку та інших банків країни у секторальному розумінні. Відтак, за інституціональною ознакою поняття «банківський сектор» включає як головний банк країни, так й інші комерційні банки.

Стосовно розуміння поняття «банківський сектор» як об'єкта системних досліджень можна навести визначення, яке надає О. Реверчук (Реверчук, 2009): це система елементів, які постійно знаходяться у взаємозв'язку і взаємодії між собою.

Аналогічної думки дотримується й А. Ю. Семенов (Семенов, 2010), який підкреслює, що банківський сектор з точки зору системно-структурного аналізу – це сукупність банківських установ, які займаються банківською діяльністю на професійній основі, підпорядковуючись законодавчо встановленим нормам і правилам її ведення, внутрішня і зовнішня взаємодія між якими породжує багаторівневу економічну структуру.

М. Коваленко (Коваленко, 2011) також наголошує на існуванні зв'язків між структурними елементами банківського сектору.

Існує ще й протилежна думка відносно неможливості використання системного підходу до розуміння сутності банківського сектору з позиції відсутності зв'язків між її елементами.

А. П. Кондрацька (Кондрацька, 2016, с.172) зауважує, що структура системи являє собою сукупність специфічних взаємозв'язків і взаємодій, завдяки яким виникають нові цілісні властивості, що притаманні тільки системі і відсутні у її складових елементах. Ці властивості називають емерджентними, а системний ефект – емергенсу.

І. І. Д'яконова (Д'яконова, 2008, с.25-26) відносить інтегративність до основних системних властивостей банківської системи та

зауважує на тому, що перенесення на банківську систему властивостей банків заперечує її соціальний характер та є неможливим. Проте, таке обґрунтування щодо відмінностей понять «банківський сектор» та «банківська система» є справедливим, якщо банківський сектор розглядають як сукупність банків без включення мегарегулятора.

Як і у випадку із поняттям «банківська система», поняття «банківський сектор» не можна розглядати або лише з точки зору інституційної ознаки, або лише як об'єкт системного дослідження. Це ґрунтується на такій же аргументації, що й у випадку з поняттям «банківська система». Більш того, підтвердженням доцільності комплексного розгляду при визначенні сутнісної змістовності банківського сектору як інституційної, так й системної ознак є врахування важливості одночасного розгляду при розкритті теоретичного розуміння поняття «банківський сектор» таких інституційних одиниць, як головний банк та інші банки країни.

Відтак, системна ознака при розкритті сутнісної змістовності поняття «банківський сектор» є важливим елементом доповнення до інституційної ознаки. При цьому таке доповнення вбачається цілком необхідним та об'єктивним.

Методологія дослідження. Під час дослідження використовувалися наступні методи: контент-аналіз для порівняння поглядів науковців на визначення «банківська система» та «банківський сектор» для подальшої змістовної інтерпретації та у сходженні від різноманіття текстового наукового матеріалу до абстрактної моделі вмісту тексту. Застосування контент-аналізу дало змогу довести синонімічність понять «банківська система» та «банківський сектор». У дослідженні застосовувався метод аналізу та синтезу. Завдяки цьому логічному оператору було визначено спільне та відмінне у досліджених поняттях. Застосування вказаних вище методів дало змогу отримати наукові результати, досягти визначеної мети та досягти поставлені завдання.

Основні результати. Розгляд понять «банківська система» та «банківський сектор» як об'єкта системних досліджень та з урахуванням інституційної ознаки дозволяє визначити такі поняття синонімічними. При цьому, проявом такої синонімічності слід вважати застосування однакових показників при розкритті практичних питань з визначення дієвості та функціонування як банківської системи, так й банківського сектору. Більш того, така синонімічність може бути підтверджена й з погляду того, що як банківська система, так і банківський сектор входять до складу систем вищого порядку – кредитної системи та фінансового сектору.

Наведене визначає важливість врахування банківської системи та банківського сектору при визначенні їх як об'єктів системних досліджень. Це ж дозволяє говорити й про те, що врахування поняття «система» при визначенні відмічених дефініцій є природним, бо вони входять до складу вищих за рівнем систем, а відтак – це також враховується при їх розкритті з погляду системної ознаки.

Однак, поруч із цим, виникає запитання – а чи достатнє врахування лише встановленої вище синонімічності між поняттями «банківська система» та «банківський сектор» для їх повного розкриття у теоретичному сенсі? Для відповіді на таке запитання розглянемо дещо інші приклади визначення сутнісної змістовності досліджуваних дефініцій.

З одного боку, з погляду банківської системи, можна відмітити чітку підпорядкованість її окремих елементів, де, як дієвий та основний елемент такого угруповання, виступає головний банк країни з відповідними повноважними функціями управління, якому підпорядковані інші банки країни.

З іншого боку, з погляду банківського сектору, не можна визначити таку загальну підпорядкованість між окремими його елементами, хоча вони, як було встановлено вище, є тотожними до поняття «банківська система».

Розглядаючи структурно банківський сектор, можна, насамперед, визначити ті зв'язки між його окремими елементами, які пояснюються сукупністю економічної взаємодії з приводу рухомості відповідних фінансових потоків, як між окремими елементами банківського сектору, так й іншими секторами економіки.

При цьому, підпорядкованість тотожних елементів банківського сектору та банківської системи полягає у належності до вищих систем, які за принциповою сутністю спрямовані на вирішення здебільш однакових проблемних аспектів (однак, з різних практичних позицій, вони мають тотожну теоретичну базу).

Відповідно до цього, ми маємо не тільки підпорядкованість більш вищестоящим системам, але й напрями сформованих управлінських впливів – як між окремими інституціональними одиницями, які їх утворюють, так й з погляду взаємодії з іншими системами, до яких вони відносяться або з якими взаємодіють.

У випадку з банківською системою – сформовані управлінські впливи, переважно, визначаються відповідно до засад формування та реалізації грошово-кредитної, макропруденційної та мікропруденційної політик. Окремі висновки відповідно до даного твердження було сформульовано у попередніх дослідженнях авторів (Погореленко,

2014), (Погореленко & Глущенко, 2021), в контексті розгляду питань державного регулювання банківської системи. У випадку банківського сектору – сформовані управлінські впливи спрямовані, скоріше, відповідно до потреб та умов розвитку фінансового сектору та інших секторів економіки країни.

Водночас з цим, підкресленням різноспрямованості управлінських впливів, можна вважати присутню наявність підпорядкованості розвитку банківського сектору банківській системі, де ключова роль такого управління відводиться головному банку країни. Це, знову, говорить про різні за рівнем організації управлінські впливи, які формуються такими угрупованнями.

Разом з цим, сформовані управлінські впливи, з погляду банківського сектору, у досліджуваному просторі «банківський сектор –

банківська система», є зворотними для впливів з погляду банківської системи. Тобто, такі зворотні впливи можна визначити як реакцію банківського сектору на свій розвиток, який відбувається й відповідно до сформованих впливів з боку банківської системи.

Враховуючи відмічене, як розбіжності між поняттями «банківська система» та «банківський сектор», які узагальнено в табл.1, відмітимо окремі застосовані різновиди управління:

– для банківської системи - це, переважно, безпосередня реакція на сформовані нею ж управлінські впливи;

– для банківського сектору – це вплив, переважно, ланцюгового характеру, як його реакція на сформовані впливи з боку банківської системи.

Таблиця 1. Спільні риси та відмінності понять «банківська система» та «банківський сектор» в контексті системного аналізу та секторального поділу економіки

Table 1. Common features and differences between the concepts of "banking system" and "banking sector" in the context of systemic analysis and sectoral division of the economy

Критерій порівняння	«Банківська система»	«Банківський сектор»
спільне:		
Перелік інституціональних елементів	центральний банк + комерційні банки	
Врахування системного підходу до поєднання окремих елементів	підпорядкованість більш вищестоящим системам	
наявні відмінності:		
<ul style="list-style-type: none"> - організація структури їх побудови, яка й визначає рівень взаємодії між різними їх елементами - різні за напрямками управлінські впливи 		
Структура побудови	Чітка підпорядкованість: - центральний банк з відповідними функціями управління - інші банки	Підпорядкованість елементів не визначається чітко, хоча й і є тотожною до поняття «банківська система». Основа зв'язків – взаємодія з приводу відповідних фінансових потоків, як між окремими елементами сектору, так й з іншими секторами економіки
Ознака побудови	Інституціональна (множина структурних одиниць) + системна (наявні зв'язки між окремими інституційними утвореннями)	Секторальна
Роль центрального банку при розгляді	Враховується	Не враховується (як правило): при розгляді сукупності комерційних банків. Враховується: при секторальному розгляді економіки та розподілі на державний та підприємницький (фінансовий та нефінансовий) сектори
Спрямованість управлінських впливів	Відповідно до засад формування та реалізації грошово-кредитної, макропруденційної та мікропруденційної політик	Відповідно до потреб та умов розвитку фінансового сектору, інших секторів економіки країни.
Напрямок організації управлінських впливів	Безпосередній: безпосередня реакція системи на сформовані нею ж управлінські впливи	Ланцюговий: реакція банківського сектору відповідно до сформованих впливів з боку банківської системи

Доречність такого різнопланового розгляду відмінностей понять «банківська система» та «банківський сектор» підтверджується, тим, що, зокрема, В. В. Масленніков та Ю. А. Соколов (Масленніков & Соколов, 2006) підкреслюють, що банківська система – це складна модель, включена у системи вищого рівня, які історично розвинулись під впливом зовнішніх та внутрішніх процесів, що репрезентують повний набір організацій, які здійснюють банківську діяльність, а також виконують функції внутрішнього управління. Утім, при узагальненні сутнісного розуміння понять «банківський сектор» та «банківська система» слід виходити із загального генезису розвитку різних угруповань банків, де як, правильно визначає більшість фахівців, поняття «банківська система» має історичний ракурс (Масленніков & Соколов, 2006; Алямкін, 2013; Онищенко, 2008).

Сутність такого ракурсу полягає у взаємній трансформації між банківським сектором та банківською системою протягом часу та формуванні різноманітних банківських систем, відповідно до існуючих умов ведення банківської діяльності та напрямів розвитку економіки в окремих країнах.

Банківський сектор та банківська система загалом відображають окремі ознаки угруповань банків, їх можливі форми організації, коли, зокрема, згідно з дослідженням Ю. І. Онищенко (Онищенко, 2008, с.74), розгляд кожної нової ознаки все більш обмежує

перелік об'єктів, що підпадають під визначення, але, разом з тим, все більш розгорнуто та змістовно їх характеризує.

Висновки. За результатами проведеного аналізу виявлено, що на рівні таких ознак, як перелік інституціональних елементів досліджуваних угруповань та врахування системного підходу до поєднання окремих елементів, суттєвих відмінностей між досліджуваними дефініціями не спостерігається. Це дозволяє говорити про тотожність їхнього змісту.

Разом з цим, виявлено значні розбіжності у теоретичному розумінні сутнісної змістовності цих понять за критерієм структурної організації банківського сектору та банківської системи, їх підпорядкованості вищестоящим системам з приводу встановлення економічної взаємодії між різними суб'єктами господарювання та, відповідно, до різновидів і типів сформованих управлінських впливів. Зокрема, чітко не визначається підпорядкованість елементів; для банківської системи характерна інституціональна й системна побудова з множиною структурних одиниць та зв'язками між ними.

Обґрунтовано, що управлінські впливи на банківську систему здійснюються відповідно до засад формування та реалізації макропруденційної та грошово-кредитної політики, тоді як на банківський сектор – відповідно до потреб та умов розвитку секторів економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України. НАН України. Інститут економіки та прогнозування. К., 2012. 520 с.
2. Реверчук О. Банківський сектор та його структура в Україні. *Формування ринкової економіки*. 2009. № 19. С. 420–424.
3. Дяконова І. І. Поняття банківської системи та особливості банківської системи України. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2008. № 1. С. 183–190.
4. Масленніков В.В., Соколов Ю.А. Національні банківські системи. *Банки та банківські системи*. 2006. № 3. С.4–16.
5. Алямкін Р. В. Теоретичні підходи до визначення категорії «економічна безпека банківського сектора». *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 116–121.
6. Elnahass M., Trinh V. Q., Li T. Global banking stability in the shadow of Covid-19 outbreak. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2021. Vol. 72. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2021.101322>
7. Laeven L., Valencia F. Systemic Banking Crises Database II. *IMF Econ Rev*. 2020. Vol. 68. Pp. 307–361. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41308-020-00107-3>
8. Kitamura K. The Future of Fintech in the Context of the Japanese Main Bank System. In: Khare, A., Ishikura, H., Baber, W. (eds). *Transforming Japanese Business. Future of Business and Finance*. 2020. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-15-0327-6_17
9. Thakor, A. V. Fintech and Banking: What Do We Know? *Journal of Financial Intermediation*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfi.2019.100833>
10. Garg P., Gupta B., Chauhan A. K., Sivarajah U., Gupta Sh., Modgil S. Measuring the perceived benefits of implementing blockchain technology in the banking sector. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 163(C). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120407>
11. Онищенко Ю. І. Банківська система як об'єкт системних досліджень. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. 2008. Ч. 2. Вип. 5 (20). С. 72–79.
12. Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01. Київ, 2004. 19 с.
13. Матвієнко В. П. Філософсько-економічні погляди. Київ : «Наукова думка», 2003. 304 с.
14. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації. К. : Юніком Інтер, 2003. 240 с.
15. Гроші та кредит : підручник / М.І. Савлук М. І., А.М. Мороз, І.М. Лазепко та ін.; за наук. ред. М.І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2011. 589 с.
16. Кириленко В. Банківська система та перспективи її розвитку в Україні. *Журнал Європейської Економіки*. 2010. № 9, Т.3. С. 352–375.
17. Савелко Т. В. Особливості банківської системи України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 22. С. 41–44.

18. Златіна Н. Теоретично-правова основа визначення поняття банківської системи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 4. С. 49-52.
19. Дяконова І. І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності : дис. на здоб. наук. ступеня докт. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2008. 395 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51773> (дата звернення: 04.10.2023).
20. Мордань Є. Ю. Визначення сутності поняття «банківська система» та її елементів як об'єктів державного регулювання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2016. № 2 (7). С. 29-38.
21. Хайлук С. О. Поняття ефективності банківської системи та методи її оцінки. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1. С.191-197.
22. Адамик Б. Теоретико-методичні засади впливу процесів глобалізації на банківську систему України. *Економічний аналіз*. 2009. Вип.4. С. 105-111.
23. Латковська Т. А. Фінансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.07. Одеса, 2008. 37 с.
24. Грищенко О. О., Головка М. Й. Трансформація банківської системи в сучасних умовах господарювання: зарубіжний досвід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 126-144.
25. Костюченко О. А. Банківське право: навч. посібник. К. : КНЕУ, 1999. 168 с.
26. Дзюблюк О. В. Сутність банківської системи та її роль в економіці ринкового типу. *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 79-85.
27. Качан Х. І. Теоретико-концептуальні засади банківської системи. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 245-250.
28. Мордань Є. Ю. Визначення сутності поняття «банківська система» та її елементів як об'єктів державного регулювання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2016. № 2 (7). С. 29-38.
29. Благун І. І. Місце банківської системи в соціально-економічній системі України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 6(1). С. 162-165.
30. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 286-295.
31. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 75-87.
32. Семенов А. Ю. Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції. *Фінанси, облік, банки*. 2010. № 1 (16). С. 181-188.
33. Коваленко М. Державне регулювання банківського сектору економіки України. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02\(9\)/11kmmseu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02(9)/11kmmseu.pdf) (дата звернення: 04.10.2023).
34. Кондрацька Л. П. Обґрунтування наукових кроків до використання emergent strategies у контексті переваг та ризиків. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*. 2016. Вип. 8 (50), Т.21. С.60-66.
35. Погореленко Н. П. Теоретичний погляд щодо взаємності та розбіжності між поняттями «банківська система» та «банківський сектор». *Вісник Черкаського Університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 12(305). С. 93-99.
36. Погореленко Н. П., Глуценко О. В. Прогнозування: сутність і значення для реалізації монетарної політики. *Економічна теорія та право*. 2021. № 4 (47). С. 25-52. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-47-4-25>

Стаття надійшла до редакції 22.10.2023 р.

Стаття рекомендована до друку 25.11.2023 р.

Nataliia Pohorelenko*, D.Sc. (Economics), Professor
 pogorelenko.n.p@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9815-9818>

Olha Hlushchenko*, D.Sc. (Economics), Associate Professor
 Olhahlushchenko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5856-3373>

* V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

ESSENTIAL UNDERSTANDING OF THE CONCEPT "BANKING SYSTEM" IN THE CONTEXT OF SYSTEM ANALYSIS AND SECTORAL DIVISION OF THE ECONOMY

Abstract. The article is devoted to justifying the need to increase the effectiveness of regulations to ensure the financial stability of the banking system by conducting a theoretical analysis of the concepts "banking system" and "banking sector". This presupposes, first of all, a balanced consideration of the applied terminology, since the proper theoretical background allows not only to define, but also to describe in detail the scope and directions of the conducted research, to specify its main goal and main tasks.

The importance of this research is related to the fact that it is banking activity that significantly

affects other components of the economic system, because it determines the coordination of a significant share of the movement of financial flows between business entities. The reason: in one way or another, researchers have to note the ramifications and volumes of such activities taking into account a single bank or some combination of them, where in particular such concepts as "banking system" and "banking sector" are used.

It was found that at the level of such features as the list of institutional elements of the studied groups and taking into account the systemic approach to the combination of individual elements, there are no significant differences between the studied definitions. This allows us to talk about the identity of their content.

At the same time, disagreements in the theoretical understanding of the essential content of these concepts according to the criterion of the structural organization of the banking sector and the banking system, their subordination to higher systems regarding the establishment of economic interaction between various economic entities and, accordingly, to the varieties and types of management influences formed - confirm the problem issues related to consideration of banking activity from the point of view of a number of banks or sectoral consideration of certain types of economic activity in general. In particular, the subordination of elements is not clearly defined; the banking system is characterized by an institutional and systemic structure with multiple structural units and connections between them.

Key words: Banking System, Banking Sector, System Analysis, Sectoral Division, Financial Stability, Managerial Influences.

JEL Classification: E42; E59; G21.

REFERENCES

- Karcheva, G. T. (2012). *Efficiency of functioning and prospects of development of the banking system of Ukraine*. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Economics and Forecasting. Kiev.
- Reverchuk, O. (2009). The banking sector and its structure in Ukraine. *Formation of market economy*, 19, 420-424.
- Dyakonova, I. I. (2008). The concept of the banking system and features of the banking system of Ukraine. *Bulletin of Sumy State University. Economics series*, 1, 183-190.
- Maslennikov, V. V., & Sokolov, Y. A. (2008). National banking systems. *Banks and banking systems*, 3, 4-16.
- Alyamkin, R. V. (2013). Theoretical approaches to the definition of the category "economic security of the banking sector". *Scientific notes of the Institute of legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 116-121.
- Elnahass, M., Trinh, V. Q., & Li, T. (2021). Global banking stability in the shadow of Covid-19 outbreak. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 72. doi: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2021.101322>
- Laeven, L., & Valencia, F. (2020). Systemic Banking Crises Database II. *IMF Econ Rev*, 68, 307-361. doi: <https://doi.org/10.1057/s41308-020-00107-3>
- Kitamura, K. (2020). The Future of Fintech in the Context of the Japanese Main Bank System. In: Khare, A., Ishikura, H., Baber, W. (eds) *Transforming Japanese Business. Future of Business and Finance*. doi: https://doi.org/10.1007/978-981-15-0327-6_17
- Thakor, A. V. (2019). Fintech and Banking: What Do We Know? *Journal of Financial Intermediation*, July 30, 2019. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jfi.2019.100833>
- Garg, P., Gupta, B., Chauhan, A. K., Sivarajah, U., Gupta, Sh., & Modgil, S. (2021). Measuring the perceived benefits of implementing blockchain technology in the banking sector. *Technological Forecasting and Social Change*, 163(C).
- Onishchenko, Y. I. (2008). Banking system as an object of systemic research. *Economic sciences. Series "Accounting and finance": collection of scientific works of the Lutsk National Technical University*, 5 (20), 72-79.
- Zatvarska, O. O. (2004). *The banking system of Ukraine and the main directions of its development*. PhD thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences: speciality 08.04.01 Kyiv. 19 c.
- Matvienko, V. P. (2003). *Philosophical and economic views*. Kyiv: Naukova Dumka.
- Orliuk, O. P. (2003). *Banking system of Ukraine. Legal principles of organisation*. Kyiv: Unicom Inter.
- Savluk, M. I., Moroz, A. M., Lazepko, I. M. (2011). *Money and Credit: Textbook, 6th edition, revised and supplemented*. K.: KNEW, 2011.
- Kirilenko, V. (2010). Banking system and prospects of its development in Ukraine. *Journal of European Economics*, 9 (3), 352-375.
- Savelko, T. V. (2011). Features of the banking system of Ukraine. *Investments: practice and experience*, 22, 41-44.
- Zlatina, N. (2013). Theoretical and legal basis for defining the concept of the banking system. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal sciences*, 4, 49-52.
- Dyakonova, I. I. (2008). *Methodological principles of banking supervision development on the basis of systemic organisation of banking activity*. PhD thesis for the degree of Doctor of Economics: 08.00.08. Sumy. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51773>.
- Mordan, E. Y. (2016). Defining the essence of the concept of "banking system" and its elements as objects of state regulation. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiiv National University. Economic Sciences*, 2 (7), 29-38.
- Hailuk, S. O. (2014). The concept of banking system efficiency and methods of its assessment. *Economics. Management. Innovations*, 1, 191-197.
- Adamic, B. (2009). Theoretical and methodological foundations of the impact of globalisation processes on the banking system of Ukraine. *Economic analysis*, 4, 105-111.
- Latkovska, T. A. (2008). *Financial and legal regulation of the organisation and functioning of the banking system in Ukraine and foreign countries: comparative legal analysis*: PhD thesis for the degree of Doctor of Law: speciality 12.00.07. Odesa.

24. Grishchenko, O. O., & Golovko, M. Y. (2012). Transformation of the banking system in modern economic conditions: foreign experience. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, 3 (24), 126-144.
25. Kostyuchenko, O. A. (1999). *Banking law: a textbook*. Kyiv: KNEU.
26. Dziublyuk, O. V. (2002). The essence of the banking system and its role in a market economy. *Finance of Ukraine*, 8, 79-85.
27. Kachan, H. I. (2014). Theoretical and conceptual foundations of the banking system. *Scientific and Information Bulletin of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi*, 10, 245-250.
28. Mordan, E. Y. (2016). Defining the essence of the concept of "banking system" and its elements as objects of state regulation. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University. Economic Sciences*, 2 (7), 29-38.
29. Blahun, I. I. (2014). The place of the banking system in the socio-economic system of Ukraine. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, 6(1), 162-165.
30. Kovalenko, V. V. (2015). Transformational directions of development of the banking system of Ukraine. *Economic Forum*, 2, 286-295.
31. Baranovskyi, O. I. (2007). Sustainability of the banking system of Ukraine. *Finansy Ukrainy*, 9, 75-87.
32. Semenog, A. Y. (2010). Interaction of the banking and real sectors of the Ukrainian economy: main trends. *Finance, accounting, banking*, 1 (16), 181-188.
33. Kovalenko, M. (2011). State regulation of the banking sector of the Ukrainian economy. Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02\(9\)/11kmmseu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_02(9)/11kmmseu.pdf)
34. Kondratska, L. P. (2016). Substantiation of scientific steps towards the use of emergent strategies in the context of benefits and risks. *Bulletin of the Odesa I.I. Mechnikov National University*, 8 (50), 21, 60-66.
35. Pogorelenko, N. P. (2014). A theoretical view on the reciprocity and difference between the concepts of "banking system" and "banking sector". *Herald of Cherkasy University. Series: Economic Sciences*, 12(305), 93-99.
36. Pohorelenko, N. P., & Hlushchenko, O. V. (2021). Forecasting: the essence and importance for the implementation of monetary policy. *Economic theory and law*, 4 (47), 25-52. doi: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-47-4-25>

The article was received by the editors 22.10.2023.

The article is recommended for printing 25.11.2023.